

Review

OTERO VARELA, Inma

Vigo: Edicións Xerais.

2022. 152 pp.

ISBN 978-84-1110-171-4

A materialidade das fillas de Lupa.

Ana Garrido González
Uniwersytet Warszawski

A materialidade das fillas de Lupa é un híbrido no que se combina a divulgación filosófica coa análise da narrativa galega do presente século. A autora parte da constatación do aumento de protagonistas femininas con trazos propios e aplica á análise destas o marco teórico do chamado ‘novo realismo’ ou ‘realismo especulativo’, que aborda profusamente en dous dos tres apartados que constitúen o ensaio. Con esta extensa introdución conceptual de cincuenta páxinas, Otero Varela procura mostrarnos que cómpre un cambio de paradigma fronte ao relativismo posmodernista e aos excesos do correlacionismo, para así permitir lecturas máis acordes coas coordenadas actuais. O texto expón como a crise económico-social actual marcou unha ‘viraxe cara o realismo, que tamén calla nas tramas narrativas’ e que se rexistra ‘nas características das e dos personaxes que tenden á reconstrución, non á disolución posmoderna’ (13), motivo polo que precisamos un novo modelo que nos permita inventariar estes trazos. Por esta razón, o ensaio comeza facendo unha excelente síntese, de carácter divulgativo, do esgotamento do posmodernismo que, ao estar centrado no ser humano como mediador, posibilitou extremos como a ‘posverdade’ ou a afirmación de que a verdade non existe. Se hai tantas versións do mundo como individuos, non pode existir unha realidade tanxible sobre a que incidir. Dito doutro xeito, se non podemos pensar máis alá da correlación suxeito-objeto ou linguaxe-realidade, o activismo social non ten sentido. Porén, as protagonistas que a autora vai analizar na terceira sección do libro parten dun primeiro trazo primixenio: ser muller e polo tanto subalterna. Á autora interésanlle porque ve nelas:

[U]nhas inscricións moi específicas e tamén como suxeitos políticos (dentro da ficción) con capacidade de transformación ou de rebeldía. Mesmo naqueles casos en que as personaxes femininas funcionan na literatura como corpos de explotación, a exposición do abuso evidencia unha denuncia e a constitución dun eu consciente. Desta forma vese como, por unha banda, as personaxes son obxectos da realidade, de aí que teñan unha condición ontolóxica e, por outra, como as súas propiedades acollen os cambios epistemolóxicos que se están

OTERO VARELA, Inma
*A materialidade das fillas
de Lupa.*
Ana Garrido González

1

Véxanse os resultados de dous proxectos de investigación encabezados por Helena González Fernández desde a ADHUC—Centro de Investigación Teoría, Género, Sexualidad: *Teoría de las emociones y el género en la cultura popular del s. XXI* (FEM2014-57076P) e *Tránsfugas y parias modernas: género y exclusión en la cultura popular del s. XXI* (FEM2017-83974-P).

a producir e que teñen a ver coa incidencia do realismo como marco teórico. (27)

Esta non é a primeira vez que a ensaísta traballa sobre as teorías do novo realismo, en especial as de Maurizio Ferraris, a quen xa traducira para Euseino en 2017. Ademais, esta mesma armazón teórica sustenta *O obxecto muller e o xiro ontolóxico*, publicado por Otero Varela tan só un ano antes, tamén en Euseino, aínda que o ensaio que hoxe nos ocupa xire ao redor dos estudos literarios e da ontoloxía da arte. Deste xeito, a análise parte das obras en si e en como podemos ler as personaxes literarias como obxectos sociais. Á parte das propostas de Ferraris, o ensaio segue tamén as teorías de Katerina Kolozova, que insisten na procura da identidade resultante da suma de rexistros que constitúen un obxecto humano non dogmático, aquí un obxecto ficcional. Así, Otero Varela móstranos obxectos ficcionais femininos que buscan a unidade, que tenden á reunificación para fortalecerse (51).

Asemade, se no ensaio de 2021 Otero Varela concluía que a muller é un obxecto máis do mundo que nas súas relacións crea un xeito de representación, nesta segunda achega proclámase, partindo da ontoloxía da arte, e como se dunha obra de Pirandello se tratase, a independencia dos personaxes unha vez son abandonados polo autor á súa sorte. Son personaxes con identidade propia que existen. Xorden como obxectos sociais inscritos polo mundo que rodea ao autor, pero que rematan por ser absolutamente autónomos das intencións que este tiña, pois acaso Madame Bovary, independentemente de Flaubert, non ‘emerxe como un obxecto marcado polo trazo da transgresión aos rexistros de xénero que marcaban as diferenzas entre mulleres e homes na época?’ (36).

En resumo, o punto de partida da autora é abordar a literatura non como representación, senón como un obxecto (ficcional) creado nunha realidade e nun contexto histórico que, como tal, é quen de afectar á sociedade ou sociedades nas que se inscribe a través dos sentimentos que os personaxes espertan no lector:

Madame Bovary é algo, e por iso provoca en nós sentimentos, que é moi distinto a non ser nada. Non nos emocionamos por nada, ten que haber algo que provoca o sentimento. Emocionámonos porque o obxecto Madame Bovary emerxe dunha serie de inscricións, ten unha serie de características que inclúen a capacidade de xerar sentimentos e é inemendable porque non podemos modificar esas inscricións das que emerxe como obxecto. (36)

Esta afectación da sociedade grazas ás personaxes, en realidade, está tamén moi na liña da teoría das emocións e o ‘xiro afectivo’ desde a que varias investigadoras galicianistas teñen abordado algunhas das numerosísimas obras que o estudo de Otero Varela abrangue e que tamén parten do carácter subalterno das protagonistas femininas, feito que lles permite categorizar figuras de exclusión.¹ En ambos casos, é a capacidade destes personaxes de achegarnos corpos marcados, rebeldes e non estereotipados, e con eles novas sensacións e emocións, o que nos conduce a unha perspectiva do mundo nova, e de aí a súa capacidade transformadora.

En conclusión, un interesante ensaio o de Inma Otero Varela ao que convén achegármonos e do que aínda habería que sinalar, na miña opinión, un trazo de entre os moitos que a autora enumera na terceira parte do ensaio: a reconstrución da identidade desde a non pertenza e o hibridismo

OTERO VARELA, Inma
*A materialidade das fillas
de Lupa.*
Ana Garrido González

que Otero Varela detecta nas protagonistas analizadas. Coido que en realidade este trazo está na base do conxunto de características que a autora sinala para as protagonistas femininas. Como ben apunta Otero, a mobilidade é un factor principal nos nosos días e hai dous feitos que cada vez fan máis imposible non abordar a existencia da muller emigrante: a presenza maioritaria de mulleres no último movemento migratorio e o feito de que as que escriben sobre o tema sexan mulleres ilustradas que parten da súa propia experiencia. Non é de estrañar, como apunta a autora, que o tóxico do matriarcado e a dicotomía muller-nación se esvaezan para abrir paso a novas e interesantes perspectivas que fan ineludible achegármolos aos personaxes femininos como porta de entrada ás novas e múltiples identidades galegas.